

Skapelseberättelsen och universums ålder – vilka ramar ger den hebreiska texten?

I den här artikeln behandlar jag endast *en* fråga: Vad säger skapelseberättelsen i Första Moseboken 1:1–2:3 om universums ålder?¹

Man kan tolka skapelseberättelsen på olika sätt, men i den här artikeln utgår jag från en bokstavlig läsning av texten. Det innebär att jag i min analys utgår från att skapelseberättelsen beskriver vad som verkligen hände. Vad bör jag i så fall dogmatiskt hävda om universums ålder? För att kunna svara på denna fråga med trovärdighet är det nödvändigt att utgå ifrån den hebreiska texten.

Artikeln bygger på mitt magisterarbete från Åbo Akademi, som i sin helhet finns publicerad på www.urhistorien.com eller som direktlänk [här](#).²

Textens struktur

För att göra en korrekt analys av berättelsens struktur bör man vara medveten om funktionen för de olika hebreiska verbformerna. Joüon & Muraoka, som har skrivit den mest uppdaterade grammatiken på området, konstaterar att verbformernas betydelse för förståelsen av den hebreiska texten under lång tid har negligerats. De menar vidare att översättarna ofta inte har insett betydelsen av de val som författaren gjort gällande olika verbformer, till exempel den hebreiska perfekt-formen.³

Sedan 1980-talet och framåt har kunskapen om hur de hebreiska berättelserna byggs upp ökat betydligt.⁴ Man har insett att bara *en* form – imperfekt konsekutiv – används för att driva fram berättelsen kronologiskt.⁵ I fortsättningen benämner jag imperfekt konsekutiv ”berättarformen”. Alla andra verbformer, till exempel perfekt, particip eller infinitiv, kan användas för att till exempel ge bakgrundsinformation om vad som har skett innan, eller vad som sker parallellt med, berättelsens flöde.⁶

De bibliska berättelserna byggs i regel upp så att de inleds med en introduktion där berättarformen inte används. När man har identifierat en större enhet i den hebreiska texten, i

¹ Tyvärr är kapitelindelningen i urhistorien, 1 Mos 1:1–11:26, missvisande. Det råder i dag konsensus om att skapelseberättelsen omfattar även de tre första verserna i kapitel två. I Bibel 2000 låter man även början av vers fyra vara en del av skapelseberättelsen, vilket jag menar är felaktigt, se not sju nedan. För den här artikeln har det ingen betydelse om man inkluderar 1 Mos 2:4a eller inte.

² På www.urhistorien.com hittas även utlåtanden om mitt arbete, samt det vitsord det fick, under fliken ”Skapelseberättelsen”. Arbetet kan köpas via Amazon om man söker på mitt namn, Tore Jungerstam. Titeln är *1 Mos 1:1–2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte*.

³ Joüon-Muraoka 2011, 325 (§ 111a).

⁴ Kunskapen om de hebreiska berättelsernas litterära uppbyggnad har växt bland annat tack vare forskare som Alter 1981, 2004; Berlin 1985, 1994; Licht 1986; Sternberg 1987; Fokkelman 1991; Mettinger 2007; Bar-Efrat 2008.

⁵ Benämns även *wajjiqtol*.

⁶ Walsh 2001, 155–157; Heller 2004, 429–431. Perfekt kan också användas för att uttrycka något som snart kommer att hända, således futurum. För detta se Joüon & Muraoka 2011, 335 (§112g–h), samt [Jungerstam 2018, 9, 33–34, 39–47](#).

det här fallet skapelseberättelsen, bör man således först granska var berättarformen dyker upp.⁷ Det är där handlingen i berättelsen tar vid. I introduktionen som föregår ger berättaren en situationsbeskrivning så att läsaren ska veta hur läget är när handlingen tar vid. Introduktionen kan inkludera information om plats, vilka personer som är närvarande, vad som redan har hänt och tidpunkt.⁸

Den första gången då berättarformen förekommer i skapelseberättelsen är i början av vers tre: Gud sa: Varde ljus! Detta innebär att handlingen i berättelsen och därmed vad som sker dag ett, börjar just där. Det som föregår är introduktionen.⁹

Man kan notera att en introduktion även ges i början av nästa berättelse, Edenberättelsen, liksom i början av andra enheter i urhistorien. Det är således ett genomgående drag i författarens sätt att strukturera berättelserna som tyvärr har gått många moderna översättare förbi. Se fotnot för referenser och mer information.¹⁰

Introduktionen

Vilken information ges då i introduktionen? Jag använder här min egen översättning, där jag markerar verben med röd färg.¹¹

*I begynnelsen **skapade** Gud himmel och jord,
men¹² jorden **var** öde och tom med mörker över djupet,
dock¹³, Guds Ande **var i rörelse** över vattnen.*

Av de tre verb som förekommer är de två första i perfekt, medan det tredje är i particip.

⁷ Enheterna i Första Moseboken består av toledot-enheter. Folkbibeln översätter toledot med ”fortsatta historia”, vilket jag anser är ett fungerande begrepp som jag använder synonymt med toledot i den här artikeln. Urhistorien i 1 Mos 1:1–11:26 byggs upp av fem toledot-enheter, samt den inledande skapelseberättelsen. För en presentation och analys av alla toledot-enheter se [Jungerstam 2015, 8–12](#). Den första enheten i urhistorien är skapelseberättelsen. Den andra enheten är himmelens och jordens fortsatta historia. Den omfattar Edenberättelsen samt historien om Kain och Abel, 1 Mos 2:4–4:26. Den tredje enheten, Adams fortsatta historia, är toledot nummer två och omfattar 1 Mos 5:1–6:8. Toledot nummer tre är Noachs fortsatta historia som omfattar 1 Mos 6:9–9:29. Den fjärde toledoten är Noachs söners fortsatta historia, 1 Mos 10:1–11:9 och den femte är Shems fortsatta historia som utgörs av 1 Mos 11:10–26. I Folkbibeln tydliggörs de här enheterna på ett bra sätt. Jag har publicerat omfattande arbeten om alla enheter i urhistorien som kan läsas i PDF-format på www.urhistorien.com. Där hittas också [min översättning av hela urhistorien](#) där de här enheterna tydliggörs.

⁸ Walsh 2001, 155–156.

⁹ Amit 2001, 33; Mettinger 2011, 80, 87–89.

¹⁰ Det finns en introduktion till alla större enheter som kan urskiljas med hjälp av toledot-formeln. Se fotnot sju ovan. En likadan introduktion finns till följande berättelse, Edenberättelsen, likaså till Adams och Noachs toledot. Det finns även en kort introduktion till Noachs söners toledot. Till den sista släktlistan som finns i Shems toledot kan man också hitta en kort introduktion som består av en enda mening. Jag analyserar detta utförligt i mina arbeten om de olika enheterna som hittas på www.urhistorien.com. Speciellt intressant kan introduktionen till Edenberättelsen vara, eftersom den uppvisar flera likheter till skapelseberättelsens introduktion. Här är en direktlänk till den analysen: [Jungerstam 2015, 7–17](#).

¹¹ Min översättning av hela urhistorien hittas på www.urhistorien.com eller som [direktlänk här](#).

¹² Det hebreiska וָ, wav, kan översättas på en mängd sätt och används fritt och varierat för att ange många olika nyanser. Den grundläggande betydelsen är ”och”, men en mängd andra nyanser kan också uttryckas såsom: men, eller, då, trots, det oaktat, fast, fastän, dock, även, även om, nu, således och därför. Det är sammanhanget som måste avgöra valet av översättning.

¹³ Se föregående fotnot. Jag anser att ”dock” är onödigt kraftigt, men har inte hittat något mer passande ord på svenska i det här specifika sammanhanget.

Vad är det då som sägs i den första raden? Det första ordet, *bereshit*, används för att markera början av något, en startpunkt. Det svarar mot det hebreiska ordet *acherit*, som har betydelsen ”slutet” eller ”slutpunkt”.¹⁴ *Bereshit* ska alltså inte förstås som ”det första” i en serie som följs av ”det andra”, utan som en startpunkt vars motsvarighet är en slutpunkt. Man kunde alltså även översätta ”som en startpunkt skapade Gud himmel och jord”.

Sedan kommer ”skapade”, *bara* på hebreiska. Det förekommer 49 gånger i GT och endast med Gud som subjekt. I samband med verbet *bara* nämns aldrig något material som det skapade utgår ifrån. Många forskare menar därför att det underförstått sker ur intet, *ex nihilo*.¹⁵

Det intressanta vad gäller universums ålder är hur perfekt-formen av skapa kan förstås. Till skillnad från perfekt i svenska kan hebreiskans perfekt tolkas på flera sätt. Det kan dels tolkas som något som hänt för mycket länge sedan, dels som något som precis har hänt. Även något som händer samtidigt som berättelsens flöde eller till och med något som snart kommer att hända, kan inkluderas i de möjliga tolkningarna av perfekt-formen. Det är därför sammanhanget som måste avgöra tolkningen, och användningen i skapelseberättelsens inledning betraktas ofta som ett typexempel på ”historisk perfekt” som anger ett avlägset förflutet.¹⁶

Det avslutande *himmel och jord* tolkas ofta som en *merism*, det innebär att två ytterligheter används för att uttrycka totalitet. I det här fallet skulle man förstå ”himmel och jord” som universum, alltså allt det fysiska som existerar. Givetvis undantaget det som Gud skapar och färdigställer under de sex skapelsedagarna.

Bibelns första rad meddelar i så fall att Gud, en obestämd tid innan handlingen under de sex skapelsedagarna inleds, hade skapat allt som finns i universum. Detta var alltings startpunkt och början. Om det skedde många miljarder år före de sex skapelsedagarna eller en mikrosekund tidigare slår inte texten fast eftersom perfektformen tillåter ett brett spektrum av tolkningar.

Det här innebär att om jag tror att skapelseberättelsen bokstavligt beskriver vad som hände och vill hålla mig till det, bör jag inte ha någon dogmatisk åsikt om universums ålder över huvud taget. Om jag tror att universum är ungt bör jag i stället basera det på vetenskapliga fakta som stöder denna uppfattning, och samma sak gäller om jag tror att universum är gammalt. Skapelseberättelsen lämnar frågan helt öppen. Det enda som den slår fast i frågan är att universum har en startpunkt – det är inte evigt – och att det är Gud som är skaparen.

Vad handlar då resten av introduktionen om? Jo, den beskriver förhållandena på jorden innan Gud började preparera den för att göra den beboelig och fylla den med liv. Universum är

¹⁴ Se t ex Job 8:7 ”Nu ska din första tid synas ringa, då nu din sista tid ha blivit så stor”. Likaså Job 42:12; Pred 7:9; 5 Mos 11:12, där början kontrasteras mot slutet.

¹⁵ Heidel 1951, 89; Von Rad 1972, 49; Wenham 1987, 14; Westermann 1994, 99; Gunkel 1997, 103–104; Cassuto 1998, 69–70; Mettinger 2011, 97; Waltke 2001, 58–59. En tolkning som innebär att det som skapas är *ex nihilo* kan inte nödvändigtvis slås fast på basis av användningen av *bara* i GT. Det finns dock andra verser i GT som stöder tanken på att Gud skapade världen ur intet, t ex Ps 148:5.

¹⁶ Joüon & Muraoka 2011, 332–333 (§112c), 335 (§112g–h); Jungerstam 2018, 9, 33–34, 39–47.

alltså skapat, men jorden är fortfarande lika obeboelig som alla andra kända planeter. Vi får veta att jorden är täckt av vatten och uttrycket ”öde och tom” används på andra ställen i GT för att beskriva något som var öde och ofruktbart.¹⁷

Sammanfattningsvis meddelas i introduktionen till skapelseberättelsen att Gud, en okänd tid innan de sex skapelsedagarna, då jorden görs beboelig och fylls med liv, har skapat universum. När de sex skapelsedagarna inleds finns således universum, men jorden är fortfarande obeboelig. Guds Ande är dock närvarande och det finns skäl att förvänta sig att något snart kommer att hända.¹⁸

Det här innebär att man som bokstavstroende har samsyn med uppfattningar som hävdar att universum inte är evigt utan har en startpunkt. De spår av universums begynnelse från ”ett intet” som vetenskapsmän och -kvinnor finner fler och fler spår av är just den typ av spår som kan förväntas om skapelseberättelsen är bokstavligt sann vad gäller universums tillblivelse.¹⁹

Skapas himlakropparna dag fyra?

Men om den här tolkningen är korrekt, vad sker i så fall dag fyra? Innan jag började forska om skapelseberättelsen var det självklart för mig att Bibeln hävdar att himlakropparna skapas på fjärde dagen. Som texten vanligen översätts är det nästan omöjligt att få någon annan uppfattning. Så här presenteras dag fyra i Bibel 2000 (Folkbibelns översättning är snarlik). Jag utelämnar den sedvanliga avslutningen av dagen.

Gud sade: ”På himlavalvet skall ljus bli till, och de skall skilja dagen från natten och utmärka högtider, dagar och år. De skall vara ljus på himlavalvet och lysa över jorden.” Och det blev så.

Gud gjorde de två stora ljusen, det större ljuset till att härska över dagen och det mindre till att härska över natten, och han gjorde stjärnorna.

Han satte ljusen på himlavalvet att lysa över jorden, att härska över dag och natt och att skilja ljus från mörker.

Den här texten kan delas in i tre delar. Först kommer Guds uttalande, vilket följs av berättarens två repetitioner som bekräftar att det Gud avsåg skedde. Vore det här grundtexten finns det nog ingenting att fundera på vad gäller händelserna dag fyra: himlakropparna blir till.²⁰ Men det finns skäl att granska den hebreiska texten närmare.

Dag fyra väcker uppmärksamhet bland forskare

Dag fyra uppmärksammas bland forskare av flera skäl. Många noterar att ljuset finns redan dag ett medan solen, månen och stjärnorna dyker upp först dag fyra. Detta problem har lösts

¹⁷ För en genomgång av betydelsen av ”öde och tom” med referenser, se Jungerstam 2020, 13–14.

¹⁸ Jag menar alltså inte att Gud har skapat något som inte nämns i skapelseberättelsen i 1 Mos 1:1–2:3. Det är Gud som har skapat universum och det rapporteras i vers 1.

¹⁹ Frågan om universums tillblivelse och dess finjustering behandlas i exempelvis *Return of the God Hypothesis* av Stephen Meyer.

²⁰ I Nubibeln från 2017 har man gått ännu längre i och med att man i vers 16 översätter: ”Gud skapade två stora ljus... Han skapade också stjärnorna”. Detta trots att verbet ”skapa” inte alls används i den hebreiska texten dag fyra.

på olika sätt. En del hävdar att ljuset dag ett var något annat än det naturliga. Andra hävdar att berättelsen har en logisk brist. En tredje grupp hävdar att sjudagarsstrukturen bara är en litterär form och att man inte ska fästa någon vikt vid den ordning som skapelsen rapporteras överhuvudtaget. En fjärde grupp forskare hävdar att det är *tiden* – växlingen mellan mörker och ljus – som skapas dag ett, inte ljuset självt. Självkänt finns det också andra förslag.²¹

Forskare som Claus Westermann och Victor Hamilton lyfter även fram att texten är mer mångordig än vad som kan förväntas. Även utsagan ”och han gjorde stjärnorna” i slutet av den första repetitionen ger intryck av att vara ett senare tillägg. Jag återkommer till detta.²²

En alternativ tolkning – himlakropparnas funktion proklamerar endast

Den vanliga förståelsen innebär att solen, månen, stjärnorna och (underförstått) planeterna, blir till dag fyra. Men jag har även stött på forskare som menar att dag fyra handlar om att himlakropparna endast tillförordnas sina uppgifter, inte att de blir till.

Det är huvudsakligen två argument som lyfts fram till stöd för detta. För det första noterar John Sailhamer att författaren använder prefixet *le-*, i betydelsen ”för att”, många gånger just den här dagen. Detta, menar Sailhamer, är en fingervisning om att dagen handlar om att Gud tilldelar himlakropparna deras uppgifter, inte att de bringas i existens. John Walton, å sin sida, lyfter fram att verben, *wajaas* (gjorde) och *wajiten* (satte), som inleder repetition ett respektive repetition två, inte alls behöver betyda att någonting fysiskt tillverkas. I det följande ska jag granska deras argument samt diskutera och redovisa min egen syn på frågan.²³

Prefixet *le-* används elva gånger dag fyra. Varje gång används det för samma syfte, nämligen att ange himlakropparnas funktion eller uppgift. I den betydelsen är användningen unik under skapelseveckan.²⁴ Att tilldela olika delar av universum dess funktion är något som uppfattas som skapelse i kosmogonier från den antika främre orienten, där funktionen var det centrala i sammanhanget.²⁵

Jag synliggör här de tillfällen som *le-* används dag fyra och använder nu min egen översättning (i fotnoten framgår hur det ter sig i den hebreiska texten):²⁶

²¹ Wenham 1987, 18, 22; Hamilton 1990, 120–121; Sailhamer 1992, 87–88, 92; Westermann 1994, 112; Gunkel 1997, 107, 110; Cassuto 1998, 26–27, 44; Waltke 2001, 61; Collins 2006, 56–58; McKeown 2008, 21; Walton 2011, 171.

²² Hamilton 1990, 128; Westermann 1994, 126–132.

²³ Sailhamer 1990, 93; Walton 2011, 133–138. Argumenten som Walton lyfter fram och som jag här nämner är korrekta. Det innebär inte att jag i övrigt följer hans tolkning av skapelseberättelsen. Se min diskussion av Waltons tolkning av skapelseberättelsen: [Jungerstam 2020, 81–83](#).

²⁴ Dag sex används också *le-* relativt flitigt, men då i betydelsen ”enligt” sina slag.

²⁵ Walton 2011, 23–28. Så sker till exempel i det som ofta kallas det babyloniska skapelseeposet. Se [Jungerstam 2020, 39–43](#).

²⁶ וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה
וַיְהִי לְאֹרֶת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים:
וַיְהִי לְמְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל הָאָרֶץ
וַיְהִי כֵן:
וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמְּאֹרֶת הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת הַמְּאֹרֶת הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת
הַכּוֹכָבִים:
וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל הָאָרֶץ:

Och Gud sa:

”Låt ljusen på himlens utsträckthet vara *för att* göra åtskillnad mellan dag och natt, och de ska vara *som* tecken *för* sammankomster samt *för* dagar och år. Och de *ska vara som* ljus på himlens utsträckthet, *för att* lysa över jorden”. Ja, så blev det.

Och Gud satte de två ljusen – det stora ljuset *till att* regera över dagen och det lilla ljuset *till att* regera över natten, liksom stjärnorna.

Ja, Gud gav dessa på himlens utsträckthet *för att* ge ljus över jorden och *för att* regera över dagen och över natten samt *för att* orsaka åtskillnad mellan ljuset och mellan mörkret.

Vad gäller de verb som används diskuterar Walton betydelsen av verbet *asa* (satte) i repetition ett som ofta översätts som ”göra” i betydelsen tillverka. Walton lyfter fram att den vanliga uppfattningen att *asa* alltid ska tolkas som att något fysiskt tillverkas är fel. *Asa* kan förvisso betyda tillverka, men Walton betonar att ordet också används i betydelserna ”ordna”, ”organisera” och att ”göra enligt instruktion” i sammanhang där inget materiellt tillverkas.²⁷

Jag har själv granskat detta argument genom att notera alla de gånger som berättarformen av verbet *asa* används i Moseböckerna.²⁸ Resultatet blev att jag kan konstatera att *asa* framför allt används med följande betydelser:

1. Göra, placera, sätta något på ett speciellt sätt, göra något av ett visst material osv.²⁹
 - a. Göra eller placera något och sedan prefixet *le-*.³⁰
2. Ordna och arrangera en fest eller bjudning av något slag.³¹
3. Göra tecken och under.³²
4. Göra, ordna eller arrangera enligt instruktion.³³

Utöver dessa exempel från Moseböckerna används *asa* på många andra sätt. Till exempel i betydelserna sluta fred, ge seger, göra sig ett namn, utse, ordinera, bestämma någon till en viss roll.³⁴

לְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:
וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם רִבְעִי:

²⁷ Walton 2011, 133–135.

²⁸ Jag begränsar till berättarformen imperfekt konsekutiv för att minska antalet träffar.

²⁹ 1 Mos 3:21; 2 Mos 36:11,13, 14, 17–20, 23, 31, 35–37; 37:1, 4, 6–7, 10–12, 15–17, 23, 25–26, 28–29; 38:1–4, 6, 8–9, 30; 39:2, 8, 22; 4 Mos 21:9.

³⁰ 1 Mos 1:16, 25; 2 Mos 36:33.

³¹ Så i Moseböckerna på följande ställen: 1 Mos 19:3; 21:8; 26:30; 27:31; 29:22; 40:20; 50:10.

³² Så i Moseböckerna på följande ställen 1 Mos 21:1; 2 Mos 4:30; 8:9, 20, 27; 9:6.

³³ Så i Moseböckerna på följande ställen: 1 Mos 6:22; 7:5; 29:28; 42:25; 43:17; 44:2; 2 Mos 7:6; 8:13, 31; 9:6; 17:6, 10; 18:24; 40:16; 3 Mos 8:4, 36; 16:34; 4 Mos 8:3, 20; 17:11; 20:27; 23:2, 30; 27:22; 31:31.

På basis av detta drar jag slutsatsen att *asa* verkligen kan användas på en mängd olika sätt och att tolkningen måste bero av sammanhanget. Jag noterar även att i de fall då någonting tillverkas ligger tyngdpunkten på *hur* produkten tillverkas, *av vilket material* eller *till vilken funktion* den är ämnad, inte *att* produkten tillverkas.

Särskilt notervärd är punkt 1a, som grammatiskt motsvarar den användning som förekommer dag fyra. Där, i Andra Moseboken 36:33, är budskapet inte att man *tillverkade* tvärstängerna, utan *var de skulle placeras* och *vilken funktion de skulle få*. Därför har man i moderna svenska bibelöversättningar översatt ordet med ”satte” eller ”placerade” i stället för ”tillverkade”. I Bibel 2000 står det så här:³⁵

Den mellersta regeln satte man så att den gick från den ena ändan till den andra mitt på bräderna.

Man kan vidare notera att punkt 4 – att göra, ordna eller arrangera enligt instruktion – förekommer hela 25 gånger i Moseböckerna. Vid inget av dessa tillfällen handlar det om att tillverka något, utan enbart om att ordna, placera eller arrangera.

Förutom *asa* är även verbet *natan* av intresse eftersom det används i repetition två. Jag har på samma sätt som för *asa* gått igenom hur *natan* används i Gamla testamentet. Resultatet blev att det används överlägset oftast i betydelsen ”gav”,³⁶ följt av ”satte” eller ”ordnade”³⁷. Vad gäller övriga betydelser kan placerade³⁸ och tillförordnade³⁹ nämnas. I likhet med *asa* kan alltså *natan* användas även för andra betydelser, dock aldrig ”tillverka”.⁴⁰

Min slutsats är att såväl *asa* som *natan* kan användas i en mängd olika betydelser. Förståelsen av varje specifikt tillfälle måste avgöras av sammanhanget. I fallet med skapelseberättelsens fjärde dag är det viktigt att inse att *natan* aldrig har betydelsen ”tillverka” i Bibeln. Detta är

³⁴ T ex göra/uppträda på ett visst sätt: 2 Sam 15:6; Sluta fred: Jos 9:15; ”göra” krig: 1 Mos 14:2; ge seger: 1 Sam 19:5; 2 Sam 23:10, 12; göra sig ett namn: 2 Sam 8:13; ”göra” ett skrik, klagorop: 1 Mos 18:21 (alternativ förståelse kan vara att orsaka förstörelse); att skaffa sig något: 1 Kung 1:5; göra ont eller gott i HERRENS eller andras ögon: 1 Mos 24:49; 1 Kung 11:6; 14:22; 15:11, 26, 34; 16:30; 22:53; 2 Kung 8:18, 27; 12:2; 13:2; 14:3, 24; 15:3, 9, 18, 24, 28, 34; 17:2; 18:3; 21:2, 20; 22:2; 23:32, 37; 24:9, 19; 2 Krön 12:14; 14:1; 21:6; 22:4; 24:2; 25:2; 26:4; 27:2; 29:2; 31:20; 33:2, 22; 34:2; 36:5, 9, 12; Jer 52:2; Utse, ordinera, instifta, bestämma någon till en roll: 1 Mos 12:2; 1 Kung 12:31–33; 13:33; 2 Krön 2:18; producera, ge skörd: Jes 5:2, 4.

³⁵ ”Satte” används av Bibel 2000 och Folkbibeln medan ”placerade” används av NuBibeln.

³⁶ 1 Mos 14:20; 18:7; 20:14; 21:14, 27; 23:9; 24:32, 35–36, 53; 25:5; 27:28; 28:4; 29:24, 28–29, 33; 30:6, 35; 31:9; 32:17; 38:18; 39:21; 40:21; 41:45; 43:24; 45:21; 47:11, 17; 2 Mos 2:21; 11:3; 31:8; 3 Mos 8:27; 4 Mos 3:51; 5:20; 7:6; 11:25; 21:3; 31:41, 47; 32:33, 40; 5 Mos 3:3; 9:10; 26:9; Jos 10:30, 32; 13:15, 24, 29; 14:13; 15:17, 19; 17:4; 21:43; Dom 1:4, 13, 15; 3:10; 7:16; 11:21; 14:9, 19; Rut 4:13; 1 Sam 1:27; 2:10; 9:22; 12:17–18; 18:27; 20:40; 21:7; 27:6; 28:19; 30:23; 2 Sam 4:8; 16:8; 24:9; 1 Kung 2:17; 5:9; 11:18–19; 14:16; 19:21; 22:6; 2 Kung 4:44; 5:23; 8:6; 10:15; 11:10; 13:5; 15:19; 18:15; 22:8; 23:33; 25:28; 1 Krön 21:14, 25; 25:5; 28:11; 29:25; 2 Krön 11:23; 18:15; 21:3; 23:9; 28:21; 34:15; Esra 7:6; Neh 2:8; 7:5; Ester 2:18; Job 42:15; Ps 37:4; 72:15; 78:46, 61; 105:44; 106:15, 46; Ords 29:17; Jes 53:9; Jer 39:10; 40:5; 52:32; Hes 10:7; 21:16; Dan 1:2, 9; Jon 1:3.

³⁷ 1 Mos 15:10; 18:8; 30:40; 38:28; 40:3; 41:10, 42, 48; 2 Mos 34:33; 37:13; 40:18, 20, 22–33; 3 Mos 8:8; Ps 40:4.

³⁸ 1 Kung 6:27; 7:39; Jer 20:2; 2 Kung 11:12; 12:10; 16:14, 17; 2 Krön 3:16; 4:6–7; 11:11; 17:2.

³⁹ 1 Mos 39:22; 2 Mos 18:25; 2 Sam 11:16; 1 Kung 2:35; 1 Krön 16:4; 2 Krön 17:2; 32:6.

⁴⁰ T ex beströk: 3 Mos 8:15, 23–24; 9:9; klädde på: 3 Mos 8:7; såg oss som: 1 Mos 42:30; gav upp ett rop: 1 Mos 45:2; hällde/fyllde/utgjöt: 2 Mos 40:30; 1 Kung 2:5; gjorde under och tecken: 5 Mos 6:22; Redovisade: 1 Krön 21:5; förorsakade: 1 Kung 10:27; 2 Krön 1:15; 9:27; övrigt: 4 Mos 17:12; 2 Sam 18:9; 24:15; 2 Krön 20:3; Ps 18:33; Hes 31:10.

viktigt eftersom *natan* används för att bekräfta uttalandet i den första repetitionen, där *asa* används. För att förtydliga: eftersom den andra repetitionen, där *natan* används, bekräftar vad som tidigare har hänt bör man inte förstå *asa* i betydelsen ”tillverka”, utan i någon av de andra betydelserna som *asa* erbjuder.

Läser man vad som händer dag fyra i min översättning blir det därmed tydligt att det är himlakropparnas *funktion och uppgift* som är i fokus, inte att de blir till. Jag har markerat allt som handlar om vad deras uppgift är med rött, vilket är en stor del av texten. Det är specifikt himlakropparnas uppgift som repeteras i dessa verser, och repetition – med kompletterande variation – är författarens sätt att betona och lyfta fram det viktiga som sker under denna dag.

Och Gud sa:

”Må ljusen på himlens utsträckthet *vara för att göra åtskillnad mellan dag och natt och de ska vara som tecken för sammankomster samt för dagar och år. Och de ska vara som ljus på himlens utsträckthet för att lysa över jorden*”. Ja, så blev det.

Och Gud satte de två ljusen – *det stora ljuset till att regera över dagen och det lilla ljuset till att regera över natten, liksom stjärnorna.*

Ja, Gud gav dessa på himlens utsträckthet *för att ge ljus över jorden och för att regera över dagen och över natten samt för att orsaka åtskillnad mellan ljuset och mörkret.*

Fördelar med den alternativa tolkningen

Vilka är då fördelarna med den förståelse som innebär att himlakropparna presenteras som skapade av Gud i introduktionen medan deras funktion och uppgift klargörs under dag fyra? Jag vill dela upp mitt svar i följande tolv punkter:

1. Av stor vikt är hur man uppfattar Första Moseboken 1:1–2. Enligt min analys ovan inleds skapelseberättelsen med en introduktion där det konstateras att Gud en gång har skapat universum. Detta har skett en obestämd tid före dag ett, som inleds vers 3.
2. Om den inledande meningen ”I begynnelsen skapade Gud himmel och jord” inte förstås som att universum – alltså alla himlakroppar inklusive jorden – skapas, uppstår följande anmärkningsvärda problem: När skapas jorden?
 - Om den inte rapporteras skapad i vers 1 skapas den inte inom skapelseberättelsens ram!
 - Jorden existerar dock i och med vers 2, som säger att jorden är öde och tom. Alla andra himlakroppar, förutom jorden, skapas i så fall inom skapelseberättelsens ram – om man, som en nödvändighet, menar att alla andra himlakroppar skapas dag fyra.
 - Samma problem dyker upp om man betraktar den första meningen som ett slags rubrik eller överskrift. Inte heller då skapas nämligen jorden inom skapelseberättelsens ram.

3. Himlakropparna skapas bara en gång – om det har skett ”i begynnelsen” och inte upprepas dag fyra.
4. Man behöver inte förutsätta ett annat ljus än solens de tre första dagarna.
5. Tolkningen harmonierar med hur författaren beskriver den fjärde dagen. Det som författaren repeterar är framför allt himlakropparnas funktion och uppgift, inte att de blir till.
6. Om dag fyra handlar om vad himlakropparna ska användas till, förklaras den rika förekomsten av prefixet *le-* (för att).
7. Problemet med mångordigheten och det till synes påklustrade ”och stjärnorna” försvinner om man förstår att författarens avsikt inte var att berätta att Gud skapade himlakropparna dag fyra, utan att beskriva hur himlakropparna tilldelas sin roll och funktion.
8. Förekomsten av det speciella verbet *bara* som används när Gud skapar något dramatiskt nytt, blir logiskt om himlakropparna rapporteras skapade när verbet används i introduktionen, medan verben *asa* och *natan* används när himlakropparnas roll och funktion anges. Om himlakropparna bringas i existens dag fyra skulle man förvänta sig att verbet *bara* användes även då.
9. Den sista versen i skapelseberättelsen, kapitel 2 vers 3, har ofta ansetts märklig och svår att förstå. Den översätts så här i Bibel 2000 respektive Folkbibeln:

Gud välsignade den sjunde dagen och gjorde det till en helig dag, ty på den dagen vilade Gud sedan han utfört sitt skapelseverk.⁴¹

...vilade Gud från hela sitt verk som han hade skapat och gjort.

Problemet är att ingen av dessa översättningar avspeglar grammatiken i den hebreiska texten, som i slutet säger: ... som Gud *hade skapat (bara) för att göra (asa)*.⁴² Om man betraktar de hebreiska verben *bara* (skapa) och *asa* (göra) som synonymer bli slutet närmast meningslöst: han hade skapat för att skapa (gjort för att göra). Kanske är det därför som Bibel 2000 struntar i hebreiskans grammatik och skriver något eget som låter bra på svenska. Inte heller Folkbibeln följer den hebreiska grammatiken eftersom *asa* står i infinitiv i den hebreiska texten och inte i någon form som motiverar valet av ”gjort”.

Om man inser betydelsespektret av *asa* blir det dock inte lika märkligt. Det blir i stället ett vackert och logiskt avslut. Avslutningen meddelar att Gud vilar från sitt verk som han hade skapat, *bara*, för att sedan färdigställa, *asa*. Och det är precis detta som hela skapelseberättelsen beskriver: hur Gud först hade skapat universum och sedan under de sex skapelsedagarna färdigställer allting, framför allt jorden med allt den behöver för att kunna fyllas av liv. Han hade alltså först skapat jorden, som han sedan kunde ”fixa till” så att den blev beboelig genom att få igång jordens rotation och växlingen mellan dag och natt den första dagen, han bereder atmosfären dag två samt åtskiljer land från hav dag tre osv. *Asa* innebär allt som ska ordnas, avskiljas och tillförordnas dag 1–4.

⁴¹ Även NuBibeln översätter ”skapelseverk”.

⁴² ”Skapa” är i perfekt medan ”göra” är i infinitiv med prefixet *le-*, för att, vilket innebär: ”Skapat för att göra.”

Vad som däremot *skapas* är universum i introduktionen, samt de nya formerna av landlevande djur dag fem och framför allt människan dag sex då verbet skapa används trefalt.

I min översättning låter avslutningen så här: *Och Gud välsignade den sjunde dagen och avskilde den, för på den avstod Gud från allt arbete som han hade skapat för att färdigställa.*

10. Skapelseberättelsen får en logisk progression där hela universum skapas först, en okänd tid innan jorden börjar beredas för liv. Sedan fokuserar berättelsen helt på förhållandena på jorden under de sex skapelsedagarna då den förbereds för och sedan fylls av liv.
11. Man behöver inte förutsätta andra naturlagar, med gravitation och annat, de tre första dagarna då solen, månen och våra grannplaneter saknas. Lika lite behöver någon specialomställning ske på fjärde dagen, då solen, månen och alla planeter plötsligt dyker upp med sina gravitationskrafter.
12. Den här tolkningen är i full harmoni med det som vetenskapen till dags dato finner fler och fler bekräftelser på, nämligen att universum inte är evigt utan har en specifik startpunkt en finit tid tillbaka. Notera också att man i ateistiska kretsar är allt annat än entusiastisk över denna forskning, då ett av ateismens tidigare huvudargument var att universum alltid har existerat.

Två invändningar – och mina svar

Mot den tolkning som jag här har förordat följer nu två vanliga invändningar:

1. Tolkningen motsägs av att det i Andra Moseboken 20:11 uttryckligen sägs att Gud gjorde allt på sex dagar.

Svar: Nej, tolkningen som innebär att Gud tidigare har skapat universum men sätter livsvillkoren på plats och fyller jorden med liv under de sex dagarna är i full harmoni med vad som sägs i denna text:

Men den sjunde dagen är Herren din Guds sabbat. Då ska du inte utföra något arbete, inte heller din son eller dotter, din tjänare eller tjänarinna eller din boskap, eller främlingen som bor hos dig inom dina portar. För på sex dagar gjorde Herren himlen och jorden och havet och allt som är i dem, men på sjunde dagen vilade han. Därför har Herren välsignat sabbatsdagen och helgat den. (SFB15)

Det mest intressanta står i vers 11: ”På sex dagar gjorde Herren himlen och jorden och havet och allt som är i dem.” Observera att verbet bakom uttrycket ”gjorde” är *asa*.

Det är precis detta som skapelseberättelsen säger: På sex dagar *asa* Gud allting. Han avskilde, fördelade, tillförordnade, skapade och gjorde tills allt var klart. Han gjorde allt det som ryms i det hebreiska verbet *asa* på sex dagar. Allting blev klart på de sex dagar som finns beskrivna i skapelseberättelsen.

Man kan också notera att det här sammanhanget primärt används som en motivering för sabbaten, nämligen att Gud hade sex arbetsdagar för att därefter vila – alltså avstå från arbete. Ingenting i den tolkning jag har förordat i denna artikel motsäger detta.

2. Så gott som alla moderna översättningar av Bibeln på svenska och engelska är gjorda utifrån förståelsen att himlakropparna blir till dag fyra. Det är också den uppfattning som uttrycks av en majoritet av forskarna.

Svar: Detta är korrekt. Vill man tolka texten på samma sätt som majoriteten ska man hävda att skapelseberättelsen säger att himlakropparna blir till först på fjärde dagen. Men jag har alltså argumenterat för att nya insikter om hebreiskans grammatik talar för en nytolkning i denna fråga.

Slutord

Jag hävdar inte att den tolkning som jag förordar är den enda möjliga. Det är en alternativ tolkning. Men jag hävdar att den har ett antal viktiga fördelar. Jag menar också att man inte kan förbise möjligheten att den är korrekt, om man har respekt för Bibelns grundtext.

På basis av genomgången ovan konstaterar jag därför att skapelseberättelsen inte slår fast universums ålder. Däremot hävdar den dogmatiskt att universum har en början och den upplyser oss om varifrån den intelligens kommer som lyckades finjustera vårt universum [med sådan exceptionell noggrannhet att det fungerar](#).

Om jag tolkar skapelseberättelsen som en bokstavlig beskrivning av vad som verkligen skedde är det således detta som jag med bestämdhet kan hävda gällande universums tillkomst och ålder – ingenting mer.

Tore Jungerstam, Teologie Magister inom GT-exegetik

Litteratur

Alter, R.

1981 *The Art of Biblical Narrative*. Basic Books. USA.

2004 *The Five Books of Moses. A Translation with Commentary*. W. W. Norton & Company. New York/London.

Amit, Y.

2001 *Reading Biblical Narratives. Literary Criticism and the Hebrew Bible*. Fortress Press. Minneapolis.

Bar-Efrat, S.

2008 *Narrative Art in the Bible*. T & T Clark International. London/New York.

Berlin, A.

1985 *The Dynamics of Biblical Parallellism*. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids/Cambridge.

1994 *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Cassuto, U.

1998 *A Commentary on the Book of Genesis. Part One. From Adam to Noah*. The Magnes Press. Jerusalem.

Collins, C. J.

2006 *Genesis 1–4. A Linguistic, Literary and Theological Commentary*. P&R Publishing Company. Phillipsburg.

Fokkelman, J. P.

1991 *Narrative Art in Genesis. Specimens of Stylistic and Structural Analysis*. The Biblical Seminar 12. Wipf & Stock Publishers. Eugene.

Gunkel, H.

1997 *Genesis*. Translated by Mark E. Biddle. Mercer University Press. Macon.

Hamilton, V. P.

1990 *The Book of Genesis. Chapters 1–17*. New International Commentary of the Old Testament. Eerdmans. Grand Rapids.

Heidel, A.

1951 *The Babylonian Genesis*. The University of Chicago Press. Chicago/London.

Heller, R. L.

2004 *Narrative Structure and Discourse Constellations. An Analysis of Clause Function in Biblical Hebrew Prose. Harvard Semitic Studies 55*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Hess, R. S.

2009 *Studies in the Personal Names of Genesis 1–11*. Eisenbrauns. Winona Lake.

2020 "The Genealogies of Genesis 5 and 11 and Comparative Studies". *An Excellent Fortress for His Armies, a Refuge for the People. Egyptological, Archaeological, and Biblical Studies in Honor of James K. Hoffmeier*. Averbeck & Lawson Younger Jr (eds.). Eisenbrauns. University Park, 145–156.

2020¹ "Second-Millennium BC Cuneiform From the Southern Levant and the Literature of the Pentateuch". *Exploring the Composition of the Pentateuch*. Baker, Bergland et.al. (eds.). Eisenbrauns. University Park, 66–73.

Joüon, P. & Muraoka, T.

2011 *A Grammar of Biblical Hebrew*. (3rd Reprint of the Second Edition). Gregorian & Biblical Press. Rom

Jungerstam, T.

2015 *Hur förhåller sig Edenberättelsen till skapelseberättelsen. En analys av struktur och innehåll*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller [direkt via den här länken](#).

2016 *Historien om Kain och Abel. En analys och kommentar av 1 Mos 4*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller [direkt via den här länken](#).

2017 *En analys och kommentar av 1 Mos 5:1–6:8: Adams och människans fortsatta historia*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller [direkt via den här länken](#).

2018 *Noachs fortsatta historia. En analys och kommentar av 1 Mos 6:9–9:29*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller [direkt via den här länken](#).

2020 *1 Mosebok 1:1–2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte*. Pro gradu avhandling. Teologiska Fakulteten, Åbo Akademi. Tredje upplagan med förklaringar till den hebreiska texten. Kan läsas via www.urhistorien.com eller [direkt via den här länken](#).

2021 *Översikten av nationerna. En analys och kommentar över 1 Mos 10*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller [direkt via den här länken](#).

2021¹ *Babels torn och Shems fortsatta historia. En analys och kommentar av 1 Mos 11:1–26*. Kan läsas via www.urhistorien.com eller [direkt via den här länken](#).

Kitchen, K. A.

1966 *Ancient Orient and Old Testament*. InterVarsity Press. Illinois.

2006 *On the Reliability of the Old Testament*. William B. Eerdmans Publishing Company. Cambridge.

Licht, J.

1986 *Storytelling in the Bible*. The Magnes Press The Hebrew University. Jerusalem.

Meyer, S. C.

2021 *Return of the God Hypothesis*. Harper One.

Mathews, K. A.

1996 *Genesis 1–11:26. Vol. 1A. The new American Commentary. An Exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture*. Clendenen, E. R. (gen. ed.). B&H Publishing Group. Nashville.

McKeown, J.

2008 *Genesis*. William B. Eerdmans Publishing Company. Cambridge.

Mettinger, T. N. D.

2007 *The Eden Narrative. A Literary and Religio-historical Study of Genesis 2–3.* Eisenbrauns. Winona Lake.

2011 *I begynnelsen. Hur ska vi förstå Bibelns tre första kapitel? Perspektiv från astrofysik och exegetik.* Studier i exegetik och judaistik utgivna av Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr 9. Åbo.

Sailhamer, J. H.

1990 *Genesis. Expositor's Bible Commentary.* Zondervan. Grand Rapids.

1992 *The Pentateuch as Narrative. A Biblical Theological Narrative.* Zondervan Publishing House. Grand Rapids.

Sarna, N. M.

1989 *Genesis. The JPS Torah Commentary.* The Jewish Publication Society. Philadelphia.

Sternberg, M.

1987 *The Poetics of Biblical Narrative. Ideological Literature and the Drama of Reading.* Indiana University Press. Bloomington.

Van de Mieroop, M.

2005 *King Hammurabi of Babylon.* Blackwell Publishing. Oxford.

2007 *A History of the Ancient Near East.* Blackwell Publishing. Oxford.

Von Rad, G.

1972 *Genesis.* Translated by John H. Marks. The Westminster Press. Philadelphia.

Walsh, J. T.

2001 *Style and Structure in Biblical Hebrew Narrative.* The Liturgical Press. Collegeville.

Waltke, B. K.

2001 *Genesis. A Commentary.* Zondervan. Grand Rapids.

Walton, J. H.

2009 *The Lost World of Genesis One.* InterVarsity press. Downers Grove.

2011 *Genesis 1 as Ancient Cosmology.* Eisenbrauns. Winona Lake.

Wenham, G. J.

1987 *Genesis 1–15.* Word Biblical Commentary. Thomas Nelson. Dallas.

Westermann, C.

1994 *Genesis 1–11. A Continental Commentary.* Translated by J.J. Scullion. Fortress Press. Minneapolis.